

Fälvi i Dingtuna

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför planer på nybyggnation inom fastigheten Fälvi 1:2, Dingtuna socken, Västerås kommun, Västmanland

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2016:49

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Fälvi i Dingtuna

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inför planer på nybyggnation inom fastigheten Fälvi 1:2, Dingtuna socken, Västerås kommun, Västmanland

Leif Karlenby

Lst dnr 431-2708-16

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2016 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2016:49

Författare Leif Karlenby

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Törstig tjurkalv med utredning i bakgrunden.
Foto från öster av Leif Karlenby.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_160001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och frågeställningar.....	5
Metod och genomförande.....	7
Ettapp 1, kart- och arkivstudier samt inventering	7
Ettapp 2, utredningsgrävning.....	9
Resultat	9
Tolkning	9
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	11
Referenser	12
Tekniska och administrativa uppgifter.....	13
Bilagor	14

Bilaga 1. Schaktlista

Figur 1. Karta över trakten kring Fälvi i Dingtuna med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Länsstyrelsen har beslutat om en arkeologisk utredning av en markyta inom fastigheten Fälvi 1:2, där planer finns på att bygga ett enbostadshus.

Vid utredningen grävdes fem schakt som var helt tomma. Bedömningen är att det inte finns någon fornlämning i området.

Inledning

En remiss angående förhandsbesked för nybyggnad av enbostadshus på fastigheten Fälvi 1:2 i Västerås kommun inkom till Länsstyrelsen våren 2015. Länsstyrelsen gjorde bedömningen att fornlämningsbilden motiverade att en arkeologisk utredning genomfördes innan området kunde bebyggas.

Arkeologgruppen AB genomförde utredningen den 9 juni år 2015.

Bakgrund och kulturmiljö

Den aktuella tomten och utredningsområdet är beläget intill och strax norr om Fälvi bytomt och fastigheterna Fälvi 1:5 och 1:6. Mellan tomt-
en och de befintliga fastigheterna löper en infartsväg. Utredningsområ-
det omfattade drygt 2 500 kvadratmeter beläget i åker- och ängsmark.

Inom det aktuella området för nybyggnationen finns inga fornlämningar registrerade, men i närområdet ligger ett gravfält med femton gravar i form av runda stensättningar (Dingtuna 302:1), en grupp med tre stensättningar och en hög (Dingtuna 303:1–4) samt en omkring 180 meter lång hägnad eller stensträng och en stensättning (Dingtuna 305:1–2). Fornlämningsbilden indikerar att det kan finnas boplatzlämningar i området från företrädesvis järnålder.

Ytan låg strax norr om den historiska bytomten. Detta skulle kunna innebära att lämningar från denna skulle påträffas inom utredningsområdet.

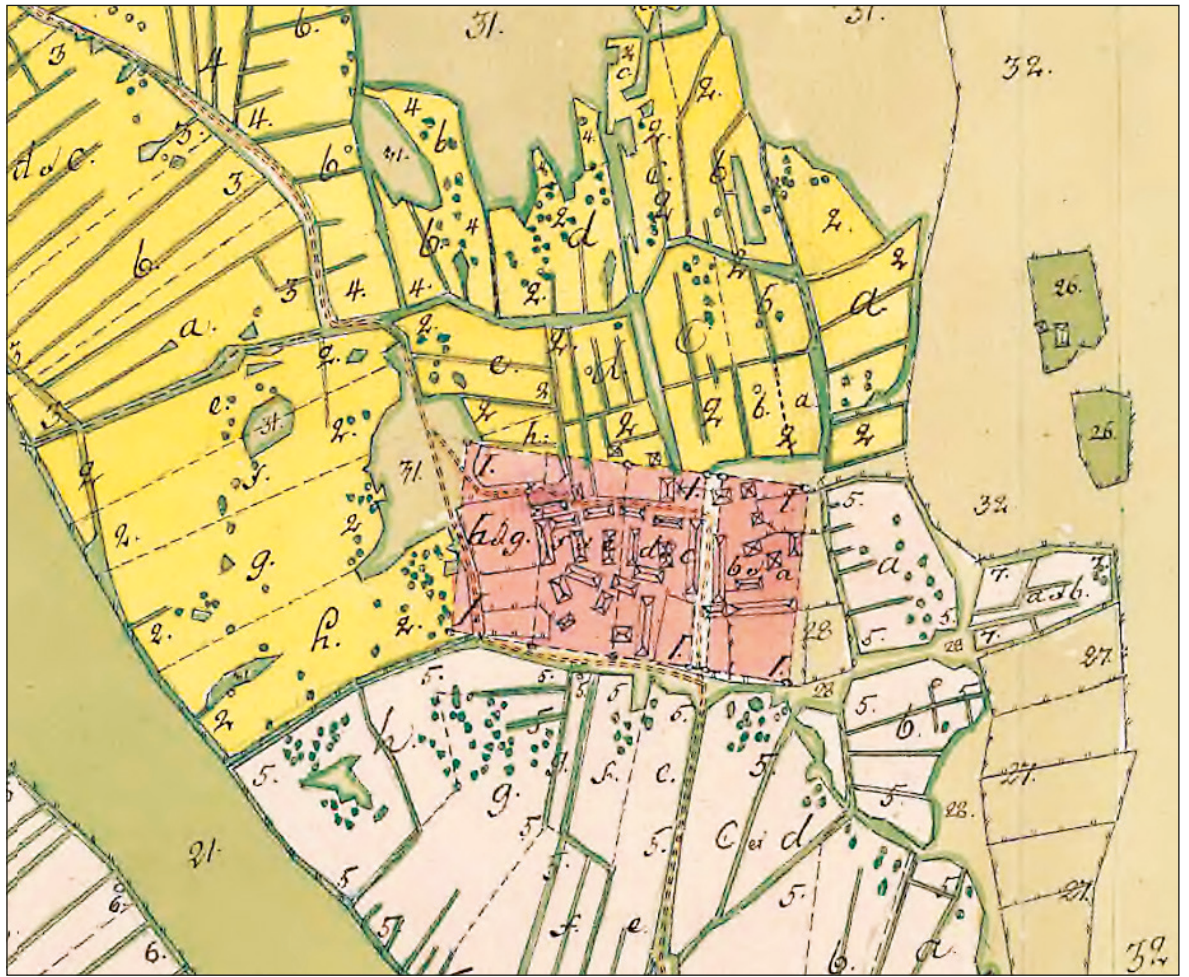
Syfte och frågeställningar

Syftet med utredningen var att ge Länsstyrelsen beslutsunderlag inför en tillståndsprövning om ingrepp i fornlämning. Resultaten kan också användas som underlag i företagarens planering.

Utredningen skulle fastställa om det inom området fanns fornlämningar som inte är kända. Den skulle också inriktas på att hitta en fornlämningsfri yta för placering av tomten.

Figur 2. Karta över Fälvi by. Fornlämningar, schakt och undersökningsområde är inlagda. Skala 1:3 000.

Figur 3. Utsnitt ur storskifteskartan från år 1775. Utredningsområdet låg strax norr om bytomten. Kartan är inte rektifierad.

Metod och genomförande

Ettapp 1, kart- och arkivstudier samt inventering

Historiska kartor studerades i Lantmäteriets databas på nätet. Det rörde sig bara om en användbar karta, storskifteskartan från år 1775 (Fälvi Dingtuna nr 1–4).

Ortnamnet Fälvi finns omnämnt från år 1399¹, då det skrivs *Fælawi*, liknande skrivs namnet 30 år senare². Det finns också ett omnämnande av *Fælewigrbro* från år 1432³.

Namnets betydelse har diskuterats av Per Vikstrand. Han menar att det mycket väl kan röra sig om ett vi-namn med betydelsen helig plats, helgedom (Vikstrand 2001:321). Tidigare har Sahlgren tolkat efterledet som vidher i betydelsen skog (Sahlgren 1923:118f). Förleden skall komma från fornsvenskans *fiöl*, *fiæl* i den för ortnamn vanliga betydelsen bro eller spång (Vikstrand 2001:321).

1 http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/_s2ux001/329221c1/p1/0000365a.pdf

2 http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/_s2ux001/329221c1/p1/0000367a.pdf

3 http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/_s2ux001/329221c1/p1/0000375a.pdf

Figur 4. Vy över utredningsområdet från väster. Foto av Leif Karlenby.

Sedan tidigare var känt ett gravfält (Dingtuna 302:1) och väster därom en hög och tre stensättningar (Dingtuna 303:1–4) samt i öster en enstaka grav och en 180 meter lång hägnad (Dingtuna 305:1–2). Dessa låg norr om den åkermark där nu aktuellt område är beläget. I söder ligger Fälvi by med, från äldre karta (år 1775), säkerställt byläge.

I samband med inventeringen av utredningsområdet gjordes inga iakttagelser av fornlämning ovan mark.

Etapp 2, utredningsgrävning

Schakt grävdes med maskin, varvid grästorv och matjord avlägsnades ned till steril mark, något som varierade mellan 0,2–0,4 meter. Avsikten var att fastställa om fornlämning fanns inom schakten och i så fall dokumentera dem och registrera dem i programmet Intrasis 3. För inmätning användes en handhållen GPS.

Då inga fornlämningar påträffades kom dokumentationen att begränsas till kartframställning i ArcGis och nedan följande schakttabell. Området fotograferades från söder och norr.

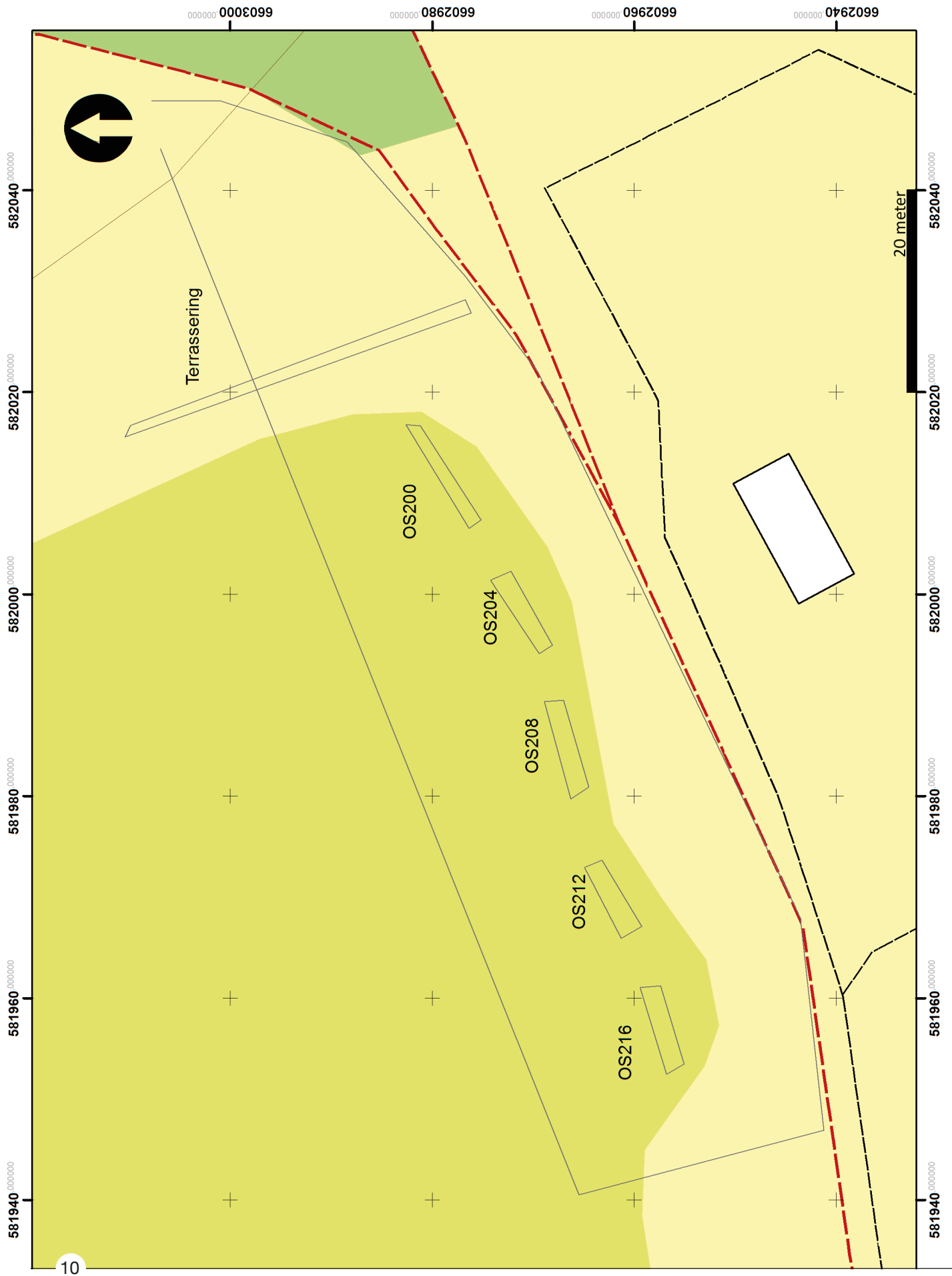
Resultat

Marken bestod av ett 0,2–0,4 meter tjockt matjords- eller ploglager. Under detta kom naturlig silt. Inga fornlämningar eller fynd framkom i schakten.

Fem schakt grävdes längs områdets längdaxel, ganska mitt i den yta som var tillgänglig. Den södra delen (cirka 10–12 meter brett) bestod av utfyllda massor och en brant slänt med en höjd av 3–4 meter. Schaktens längd varierade mellan 8 och 11 meter, bredden var alltid en skopa (1,50 meter). Sammanlagt grävdes 49 löpmeter schakt, motsvarande 73,5 kvadratmeter. Djupet på schakten varierade mellan 0,2 och 0,4 meter, beroende på matjordsskiktets tjocklek. I den norra delen var en mindre yta begränsad av en terrassering, som inte kunde nås då den var avstängd för boskapen och under hela tiden var belägrad av en grupp nyfikna tjurkalvar (se omslag).

Terrasseringen har troligen utvecklats från en naturlig höjdskillnad genom att man lagt upp sten från åkern i väster – och möjligen också från den högre belägna ytan i öster. Av allt att döma har detta skett under senare tid, under 1800-talet eller senare. Stenen var inte särskilt övertorvad eller bevuxen med gräs och träd.

Då resultaten i övrigt visade att området var helt tomt på fornlämningar, bestämdes i samråd med Länsstyrelsen att det östliga området inte behövde undersökas (telefonsamtal den 9 juni 2016).

Figur 5. Plan över utredningsschakten. I öster avgränsas det ogrävda området av en terrassering. Skala 1:500.

Tolkning

Området ligger strax norr om Fälvi bytomt och har så långt det är möjligt att följa på äldre kartor legat som åker. I dag används marken som betesmark. Då inga fornlämningar påträffades kan endast göras den bedömningen att området inte innehåller någon fornlämning. De tidigare kända fornlämningarna antyder att en eventuell boplats skall sökas i den norra delen av åkern eller möjligen mer åt väster.

Området var nära beläget den historiska bytomten, men inga spår av den kunde iakttas i schakten. Det är troligt att bytomten avslutades invid den i öst-väst belägna vägen, som för övrigt går på en mindre ås eller ändmorän, vilket innebär att utredningsytan var belägen betydligt lägre än bytomten.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med utredningen var att ge Länsstyrelsen beslutsunderlag inför en tillståndsprövning om ingrepp i fornlämning. Resultaten skulle också kunna användas som underlag i företagarens planering. Utredningen skulle fastställa om det inom området fanns fornlämningar som inte var kända sedan tidigare. Den skulle också som en följd av om fornlämningar påträffades, inriktas på att hitta en fornlämningsfri yta för placering av tomten. Inga fornlämningar påträffades i schakten. Arkeologgruppen AB anser att syfte och frågeställningar i undersökningsplanen har uppfyllts.

Referenser

Tryckta källor

- Sahlgren, J. 1923. *Oäkta vi-namn* (Nordiska ortnamn i språklig och saklig belysning 6.) I: Namn och Bygd 11.
- Vikstrand, P. 2001. *Gudarnas platser. Förkristna sakrala ortnamn i Mälardalskapen*. Acta Academiae Gustavi Adolphi LXXVII. Studier till en svensk ornamnsatlas 17. Uppsala.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Lantmäteristyrelsens arkiv: Dingtuna socken Fälvi nr 1-4, år 1775

WEBBMATERIAL

Ortnamnsarkivet SOFI

http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/_s2ux001/329221c1/p1/0000365a.pdf

http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/_s2ux001/329221c1/p1/0000367a.pdf

http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/_s2ux001/329221c1/p1/0000375a.pdf

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Västmanland
Län	Västmanland
Kommun	Västerås
Socken	Dingtuna
Fastighet	Fälvi 1:2
Fornlämningsnummer	—

Projektledning	Leif Karlenby
Personal	Leif Karlenby

Undersökningstid	2016-06-09
Exploateringsyta	2 500 m ²
Undersökt yta	73,5 m ² , 49 löpmeter
Koordinater	X 6602960 Y 582000
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer
431-2708-16

Arkeologgruppens projektnummer
2016_46

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

Bilaga

Bilaga 1. Schaktlista

OS200

Schakt 11x1,5 meter, 0,2-0,3 meter djupt. Matjord över silt. Ingen fornlämning.

OS204

Schakt 9x1,5 meter, 0,3-0,4 meter djupt. Matjord över silt. Ingen fornlämning.

OS208

Schakt 10x1,5 meter, 0,3-0,4 meter djupt. Matjord över silt. Ingen fornlämning.

OS212

Schakt 8x1,5 meter, 0,3 meter djupt. Matjord över silt. Ingen fornlämning.

OS216

Schakt 9x1,5 meter, 0,3-0,4 meter djupt. Matjord över silt. Ingen fornlämning.

